

Jacek Grzywacz
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku

SKUTECZNOŚĆ INSTRUMENTÓW PRZECIWDZIAŁAJĄCYCH W POLSCE PROCEDEROWI PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY

Wstęp

Pranie pieniędzy jest procederem integralnie związanym z różnego rodzaju przestępczością, prowadzoną zwłaszcza przez zorganizowane grupy przestępcze. Nie jest to zjawisko nowe, jednak dzisiejsze jego rozmiary stymulowane przez wzrost gospodarczy, a także przez sytuacje kryzysowe wskazują wprost na konieczność ciągłych intensywnych działań przeciwstawiających się tym groźnym procesom. Świat przestępczy dysponuje obecnie świetnie zorganizowaną i funkcjonującą machiną umożliwiającą „legalizowanie” ogromnych kwot uzyskiwanych z różnorodnych przestępstw. Sama skala prania pieniędzy, nie jest oczywiście łatwa do oszacowania, przyjmuje się jednak, że może sięgać nawet 5% światowego PKB. Jest to zatem równowartość wielu miliardów dolarów, poddanych „wszechstronnej obróbce pralniczej”, trafiających później do systemu gospodarczego. Wiadomo przy tym, że podstawowym narzędziem wykorzystywanym przez przestępców jest rynek finansowy, w szczególności zaś banki, gdzie inicjuje się cały proces legalizowania brudnych pieniędzy. Jednocześnie sektor ten jest pierwszym kluczowym ogniwem walki z praniem pieniędzy i działania podejmowane w tym obszarze mają praktycznie decydujące znaczenie w skutecznej walce z opisywanym procederem. Działania te mają zarówno charakter formalny, w postaci różnorodnych regulacji prawnych, a także organizacyjny – na szczeblu państwowym oraz w ramach poszczególnych instytucji, których działalność związana jest z tym problemem. Nie są to oczywiście jedynie banki.

Trudno wreszcie jednoznacznie określić, który rodzaj regulacji (międzynarodowych czy krajowych) ma tu większe znaczenie, nie ulega jednak wątpliwości, że sprawnie funkcjonujący w ramach danego państwa system walki z praniem ma decydujące znaczenie. Z drugiej strony, umiędzynarodowienie instytucji finansowych, globalizacja, deregulacja czy rozwój rynków europejskich, jak również rozkwit technik internetowych znacznie upraszczają operacje finansowe, w tym o charakterze przestępczym. Konieczna jest zatem intensywna współpraca międzynarodowa, kreowana w istotnym stopniu przez odpowiednie akty prawne.

1. Regulacje polskie

Należy zauważyć, że strategia walki z praniem pieniędzy ma w Polsce o wiele krótszą historię, w porównaniu z państwami rozwiniętymi, wśród których szczególną rolę odgrywa tu USA i Wielka Brytania. Problem ten dotknął bowiem nasz kraj zdecydowanie później, samo zjawisko jest również mniejsze niż w przypadku państw zachodnich. Ponadto, w Polsce długo nie doceniano zagrożeń, jakie niesie za sobą ten proceder.

Sama strategia walki z omawianym procederem powinna określać następujące elementy:¹

- jej zakres w obszarze prawnym, instytucjonalnym oraz prewencyjnym,
- niezbędne ustawy,
- typy instytucji, ich uprawnienia oraz obowiązki w zakresie rozpoznawania zjawiska i zapobiegania temu procederowi,
- wymogi określające pułapy operacji finansowych, powyżej których będzie istniał obowiązek ich rejestracji,
- regulacje dotyczące raportowania podejmowanych transakcji,
- wszelkiego rodzaju procedury z zakresu weryfikacji klientów, rozpoznawania podejrzanych operacji, zachowań, itp.
- tworzenie organu odpowiedzialnego za analizę raportów otrzymywanych od instytucji obowiązanych,²
- zasady działania organów ścigania,
- regulacje w zakresie współpracy poszczególnych instytucji oraz organów zarówno w kraju, jak i poza jego granicami.

Pomijając szczegółową charakterystykę polskich uregulowań prawnych warto wspomnieć, że polski system walki z praniem zaczął się tworzyć na początku lat 90-tych ubiegłego stulecia i obejmował głównie przepisy dotyczące funkcjonowania systemu bankowego. Nieco później doszły przepisy regulujące obrót gospodarczy oraz z zakresu prawa karnego.³ Trudno jest jednoznacznie ocenić skuteczność tych przepisów, bez wątplenia jednak podążały one za potrzebą dostosowywania się do zmieniających się uwarunkowań, głównie o charakterze gospodarczym

Zdecydowanie jednak najważniejszym uregulowaniem, obok kodeksu karnego z 1997r. jest *Ustawa z dnia 16 listopada 2000r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł*. Jej celem było wypełnienie postanowień zawartych w dyrektywie Rady Wspólnot Europejskich z 1991r. oraz konwencji wiedeńskiej z 1998r., a także organizacji zajmujących się tym procederem, a w szczególności FATF⁴.

¹ J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 173-174.

² Są to wszystkie podmioty, które mają obowiązek raportowania odpowiednich transakcji do Generalnego Inspektora Informacji Finansowej.

³ Ustawa z dnia 12 października 1994r. o ochronie obrotu gospodarczego oraz zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. 1994, nr 126, poz. 615)

⁴ FATF (Financial Action Task Force), czyli Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy uznawana jest za najważniejszą organizację zajmującą się tematyką przeciwdziałania praniu pieniędzy. Opracowała ona stosowne rekomendacje w postaci tzw. 40 Zaleceń Grupy FATF, będące wytycznymi o charakterze międzynarodowym, dotyczące przeciwdziałania opisywanemu procederowi.

Ustawa ta wprowadziła zasady zbliżone do przyjętych w systemach innych państw, np. w USA. Powołała dodatkowo do życia instytucję Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, czyli polską jednostkę wywiady finansowego, zadaniem której jest pośredniczenie pomiędzy organami ścigania, a instytucjami finansowymi.

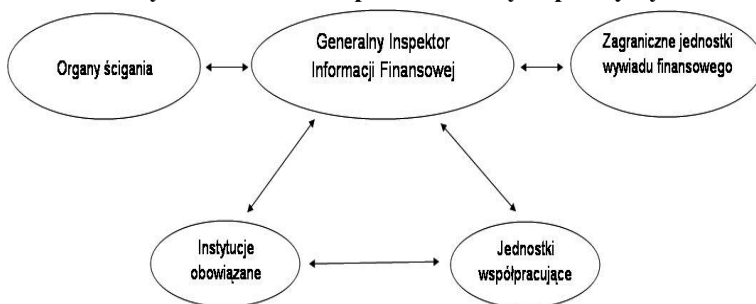
Ustawa nastawiona była na ujawnianie dochodów pochodzących nie tylko z przestępczości, ale także z szarej strefy gospodarki. Jest to nader istotne zważywszy na fakt, że udział tej strefy w kreowaniu polskiego PKB szacuje się na ok. 25-30%(!). Niestety, nadal problem ten jest mało doceniany, zaś miliardy „szarych pieniędzy” nadal dosyć swobodnie funkcjonują w naszej gospodarce i trudno spodziewać się poprawy sytuacji wobec tak niskiej skuteczności w ograniczeniu tej strefy gospodarowania.

Do najważniejszych postanowień wspomnianej ustawy należy zaliczyć:⁵

- zwiększenie zbioru instytucji obowiązanych,
- powołanie GIIF,
- ustalenie zasad w zakresie rejestracji transakcji powyżej 10 000 EUR (obecnie powyżej 150 000 EUR), a także operacji podejrzanych,
- określenie zasad ujawniania danych klientów oraz poszczególnych transakcji za żądanie GIIF bądź innego uprawnionego organu,
- regulacje dotyczące identyfikacji klientów,
- określenie zasad w zakresie kontroli instytucji obowiązanych,
- obowiązek posiadania szkoleń w zakresie przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy oraz wypracowania procedur w tym obszarze.

Wprowadzone regulacje określiły kształt polskiego systemu organizacji walki z praniem. Ilustruje to rysunek 1.

Rysunek 1. Polski system zwalczania prania brudnych pieniędzy

Źródło: opracowanie własne.

6 stycznia 2009 roku została zatwierdzona przez Radę Ministrów nowelizacja w/w ustawy. Wynikało to z konieczności:

⁵ Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z 15 lipca 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu, Dz. U. 2003, nr 153, poz. 1505.

- dostosowania obowiązujących przepisów do dyrektyw unijnych i aktów prawa międzynarodowego,
- dostosowania przepisów do potrzeb bardziej skutecznej walki z procederem,
- dostosowanie tytułu ustawy i ujednolicenie w zakresie odnoszącym się do zagadnienia prania pieniędzy oraz terminologii stosowanej w obszarze międzynarodowym,
- wprowadzenie przedmiotowych regulacji wspólnotowych do polskiego porządku prawnego.

W związku z powyższym zaproponowano, aby tytuł ustawy otrzymał nowe brzmienie: „*o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*”.

Nowe przepisy szczegółowo regulują m. in. obowiązki instytucji finansowych w zakresie przestrzegania stosownych procedur. Przewidują również kary za uchylenie się od tych obowiązków. Na przykład, kara finansowa za naruszenie przepisów ustawy sięga 750 000 PLN.

Jak zwykle, w sytuacji wprowadzania zmian o charakterze ustawowym pojawiają się krytyczne poglądy, wśród których wyraźna była opinia, że zmiany te mają w dużym stopniu jedynie kosmetyczny charakter. Nie jest to oczywiście w pełni obiektywna ocena, problemem jednak nadal pozostaje gotowość banków do przestrzegania obowiązujących przepisów. Jak się bowiem okazuje, bankowcy dosyć często wskazują na gotowość ponoszenia konsekwencji finansowych, w świetle wysokich kosztów wdrażania rozwiązań, o których jest mowa w ustawie. Praktycznie jedynie nieliczne baki w Polsce wdrożyły własne, autorskie systemy walki z praniem, uwzględniające obowiązujące regulacje.

2. Metody walki z praniem

Opierając się na rekomendacji grupy FATF każda instytucja finansowa powinna wprowadzać w swojej jednostce specjalne techniki przeciwdziałania praniu pieniędzy, które oprócz tego, że będą skuteczne, powinny również być stale udoskonalane. Wskazuje się również, aby każda taka jednostka posiadała w swojej strukturze organ kontrolny, umożliwiający weryfikację poprawności i skuteczności działania systemów, którymi posługuje się instytucja.⁶

Sam system walki z praniem ma nader rozbudowany charakter, bez względu jednak na szczegółowe rozwiązania w poszczególnych instytucjach składa się z dwóch fundamentalnych obszarów działań:

1. Identyfikowanie klienta, poprzez gromadzenie odpowiednich informacji.
2. Analiza transakcji o podejrzanym charakterze.

2.1. Informacja dotycząca klientów

Jakość tego rodzaju informacji przesądza praktycznie o skutecznym „wylapywaniu” osób wzbudzających podejrzenia wobec rodzaju i legalności przeprowadzonych transakcji. Procedura dotycząca samych zasad przeprowadzania tych czynności jest dosyć zbliżona zarówno w przypadku osób indywidualnych,

⁶ FATF, *40 Recommendations*, w.: www.fatf-gafi.org, 18.06.2014.

jak i instytucji. Oczywiście jest przy tym, że w przypadku przedsiębiorstw gromadzenie informacji ma zdecydowanie bardziej złożony i rozbudowany charakter. W tym wypadku można wyróżnić pewne rodzaje podmiotów, które najczęściej wykorzystywane są do realizowania transakcji związanych z praniem pieniędzy. Należą do nich:

- instytucje świadczące usługi finansowe poza kontrolą obejmującą sektor finansowy, np. kantory,
- podmioty zajmujące się obrotem towarami o wysokiej wartości jednostkowej (np. nieruchomości, biżuteria, dzieła sztuki),
- wszelkiego rodzaju pośrednicy finansowi.

Poza kryterium dotyczącym rodzaju prowadzonej działalności istotne znaczenie mają również inne aspekty brane pod uwagę podczas identyfikacji klienta, a mianowicie:

- kryterium geograficzne, przy którym zwraca się uwagę na klientów prowadzących działalność z tzw. strefami ryzyka (np. tam, gdzie produkowane są narkotyki, gdzie obowiązują łagodne przepisy podatkowe),
- kryterium ekonomiczne – dotyczy nieracjonalnych zachowań klientów, np. zlecenie transakcji odbiegających swoim rodzajem od charakteru prowadzonej działalności gospodarczej, szybkie i częste wycofywanie z konta wpływających środków,
- kryterium szczególnego rodzaju działalności klienta, np. handel z zagranicą towarami masowymi łatwo zbywalnymi (no. Zboża, cukier), transakcje z domami jubilerskimi,
- kryterium klienta przypadkowego, który np. „przypadkowo” dokonuje wielokrotnych wpłat poniżej kwoty podlegającej rejestracji.

W wykrywaniu przestępstw przeprowadzanych przez nowych klientów wykorzystuje się procedurę „Poznaj swojego klienta” (*Know Your Customer – KYC*). Dostarcza ona informacji niezbędnych przy ocenie zarówno danego klienta, jak i dokonywanych przez niego transakcji.

- pozyskanie informacji o kliencie która umożliwi jego prawidłową identyfikację - przed założeniem konta
- każdorazowa weryfikacja tożsamości klienta przed i po założeniu konta
- tworzenie i zachowanie rejestru informacji związanych ze sprawdzaniem tożsamości klienta
- ustalanie, czy klient figuruje na wydanej przez ministerstwo skarbu liście znanych lub podejrzanych organizacji terrorystycznych
- poinformowanie klienta przed otwarciem konta, że wymagana będzie informacja dotycząca jego tożsamości

Różnorodność dociekań w ramach omawianej polityki uzależniona jest głównie od **rodzaju klienta i formy jego działalności**. Inne będzie postępowanie w stosunku do klienta krajowego czy zagranicznego detalicznego, inne wobec klienta inwestycyjnego, jeszcze inne zaś wobec klienta korporacyjnego. Jednak **podstawowe pytania, na które powinno się jednoznacznie odpowiedzieć** w trakcie współpracy z klientem, a jeśli to możliwe - jeszcze przed nawiązaniem

współpracy, powinny być oparte na rozmowach z nim, sprawdzaniu adekwatnym do potrzeb oraz obserwacji przebiegu współpracy. Do najważniejszych z nich należą:

- Czy klient wyróżnia się spośród innych tego typu klientów?
- Na czym polegają różnice między konkretnymi klientami?
- Czy klient należy do grupy podwyższonego ryzyka?

Można stwierdzić, że realizacja programu „Poznaj swojego klienta” jest w pewnej mierze ekwiwalentem weryfikacji kryteriów typowania transakcji podejrzanych.

Obecnie program ten jest coraz powszechniej stosowany, głównie za sprawą standardów wprowadzonych przez Unię Europejską. Banki, a także inne instytucje finansowe są zobligowane do przeprowadzania tego typu procedur i przechowywania zgromadzonych informacji. Ponadto muszą one niemalże przez cały czas aktualizować dane i potwierdzać ich wiarygodność, co z ich punktu widzenia jest czynnością niewątpliwie czasochłonną, a przez to i kosztowną. Dlatego też wiele instytucji finansowych nie przykładają zbyt dużej wagi do realizacji programu i traktuje go jako zło konieczne. Ponadto warto podkreślić trudności, jakich dostarcza sama ocena klientów. Nie ma bowiem jednoznacznej listy cech czy też zawodów, które automatycznie kwalifikują daną osobę do grupy podwyższonego ryzyka. Również eksperci grupy FATF wskazują na trudności oraz niemożliwość sporządzenia wyczerpującego spisu cech. W przypadku niektórych klientów dana cecha może bowiem nic nie znaczyć, a w przypadku innych może świadczyć o próbie dokonania przestępstwa.

Program „Poznaj swojego klienta” jest skupiony przede wszystkim wokół identyfikacji oraz gromadzenia dokumentacji określającej rzeczywistość tożsamość klienta i prowadzoną przez niego działalność. Nie chodzi przy tym wyłącznie o zbieranie dokumentów, lecz przede wszystkim o zagłębianie się, głównie przez doradców klientów czy też ich opiekunów, w działalność prowadzoną przez klientów, zdobywanie wiedzy na temat właścicieli danych podmiotów gospodarczych, zadanie sobie oraz klientom właściwych pytań i szukanie na nie odpowiedzi.

Konieczne jest stałe monitorowanie klienta oraz prowadzonej przez niego działalności. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, czy dokonywane transakcje są takie, jakich bank się spodziewał, zarówno pod względem charakteru jak i wielkości, czy są zgodne z charakterem prowadzonej działalności oraz czy klient nie dokonuje operacji innych niż do tej pory.

Istotne jest zdobywanie wiedzy, skąd pochodzą środki pieniężne, dokąd zostają przetransferowane, w jakim celu, jak wygląda struktura organizacyjna i własnościowa danego podmiotu (klienta) w przypadku osób prawnych itp. Wszystko to podlega należytej dokumentacji i powinno stanowić wiedzę ułatwiającą wykrycie osób podejrzanych o przeprowadzanie transakcji prania brudnych pieniędzy, a także przyczyniać się do skuteczniejszego ścigania takich osób.

2.2. Transakcje podejrzane

Z oczywistych względów niemożliwe jest stworzenie pełnej listy czy wykazu operacji i transakcji budzących podejrzenie. W związku z tym podczas ich typowania należy postępować elastycznie, pamiętając o konieczności ciągłego analizowania zmieniających się warunków i metod działania przestępców. Można jednak wymienić tu kilka istotnych definicji.

- **Transakcje niejasne** to te transakcje, których okoliczności są niejednoznaczne w kontekście ekonomiczno-finansowym, tzn. ich charakterystyki finansowe są niepełne albo cel ich realizacji jest nieokreślony.
- **Transakcje nietypowe** to te transakcje, które nie są podobne do innych realizowanych przez danego klienta, tzn. nie mają związku z zakresem działalności zleceniodawcy.
- **Transakcje nadzwyczajne** to te transakcje, które są na zapotrzebowanie klienta realizowane w kosztowny sposób, dotyczą wielkich kwot i pod względem gospodarczym są nieuzasadnione.

Wyjaśnienia wymaga także termin „**transakcje powiązane**”. Transakcje powiązane można zaliczyć do typu transakcji podejrzanych, kiedy to transakcja na zlecenie klienta jest prowadzona w ramach kilku operacji, niejednokrotnie przez różne instytucje czy ich oddziały, a ujawnione okoliczności wskazują, że wspomniane operacje są lub mogą być ze sobą połączone przez zleceniodawcę, jego pełnomocnika lub beneficjenta. Transakcją powiązaną może być np. zarówno przedstawienie trzech czeków na sumę 5000 EUR, bez względu na wysokość jednostkowej wypłaty.

W 2000 roku 11 największych banków na świecie założyło tzw. Grupę Wolfsberg, która opracowała dwa standardy tworzące ramy budowy systemu monitorowania transakcji:

- przegląd transakcji w czasie rzeczywistym,
- monitorowanie transakcji.

Pierwsze rozwiązanie polega na przeglądzie instrukcji płatności (np. przelewów bankowych) jeszcze przed ich wykonaniem. Głównym zadaniem tego rodzaju monitoringu jest respektowanie międzynarodowych sankcji i embarg. W wyniku tego procesu identyfikowane są płatności na lub z kont osób bądź podmiotów, na które zostały nałożone przez władze ograniczenia w transferze środków. Listy zawierające te podmioty są regularnie dostarczane i aktualizowane przez odpowiednie władze.⁷ Istotne jest, aby proces ten przeprowadzony był w czasie rzeczywistym, gdyż jedynie wtedy istnieje możliwość skutecznego blokowania transakcji przed ich dokonaniem.

W odniesieniu do monitorowania transakcji instytucje finansowe mają obowiązek informowania o transakcjach powyżej określonej kwoty (np. w Unii Europejskiej jest to jak wiadomo kwota powyżej 15000 EUR). Poza tym podmioty sektora finansowego informowane są o embargach i sankcjach, które muszą być respektowane. Poza podejściem kwotowym konieczne jest również

⁷ Wolfsberg Statement on AML Screening, *Monitoring and Searching 2009*, Grupa Wolfsberg 2009.

wyszukiwanie nietypowych transakcji na podstawie znanych już oraz przewidywanych zachowań klienta.

Należy również wspomnieć, że zdaniem Grupy Wolfsberg monitorowanie transakcji powinno uwzględniać również ryzyko danego transferu. Przegląd transakcji powinien być ściśle połączony z procesem zbierania informacji na temat klientów. Należy przy tym zauważyć, że zarówno identyfikacja klienta i przegląd transakcji są ze sobą ściśle powiązane.

Procedury opracowane przez Grupę przewidują, że standardy monitorowania transakcji powinny być dostosowane do typu działalności prowadzonej przez instytucję finansową. Ramy systemu przeglądu transakcji powinny uwzględniać narażenie konkretnego podmiotu na określone działania przestępcze. Przykładowo system monitorowania powinien inaczej wyglądać w biurze maklerskim, a inaczej w banku. Co więcej Grupa proponuje dywersyfikację standardów wewnątrz tej samej instytucji - inne transakcje budzą podejrzenia w sektorze klientów indywidualnych, korporacyjnych, czy private banking.⁸

Zdaniem Grupy, najbardziej efektywny system monitorowania transakcji powinien zawierać przynajmniej jeden lub więcej z niżej wymienionych elementów.

- dedykowany, automatyczny system przeglądu transakcji i generujący raporty o nietypowej aktywności,
- manualne raportowanie podejrzanej aktywności przez pracowników oraz przegląd raportów generowanych systemowo
- wsteczna analiza uprzednio wygenerowanych raportów.

We wszystkich wymienionych wyżej elementach instytucje finansowe powinny skupić się na najbardziej nieprzewidywalnych i potencjalnie podejrzanych zachowaniach klientów, aby zredukować liczbę wygenerowanych raportów, które po dalszej analizie okazały się „fałszywymi alarmami”.

3. Praktyczne aspekty walki z praniem

Nie jest łatwo jednoznacznie ocenić skuteczność działań podejmowanych w Polsce zarówno przez organy ścigania, jak też instytucje finansowe (głównie banki) mających na celu przeciwdziałanie procederowi prania pieniędzy. Różnorodne statystyki potwierdzają, że problem ten zajmuje istotne miejsce w strukturze przestępstw gospodarczych, co potwierdza tabela 1.

⁸ Tamże.

Tabela 1. Przestępczość dotycząca prania pieniędzy w Polsce

ROK	Liczba postępowań wszczętych	Lista przestępstw stwierdzonych
2013	155	278
2012	122	369
2011	90	277
2010	116	300
2009	159	277
2008	180	251
2007	167	255
2006	202	151

Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwno-17/63924>, Pranie pieniędzy-art.-229.html, aktualne na dzień 18.06.2014

Należy zauważyć, że statystyki policyjne wskazują, że pralnia jest problemem ważnym. Trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że skala tego zagadnienia, której wyrazem jest m.in. fakt funkcjonującego, rozbudowanego i kosztownego systemu zapobiegawczego mimo wszystko nie znajduje odzwierciedlenia w danych empirycznych. Z jednej strony twierdzi się, że ten niebezpieczny proceder stale się nasila, z drugiej natomiast przytacza się dane policyjne wskazujące, że ilość stwierdzonych tego rodzaju przestępstw istotnie spadła w 2013 roku w porównaniu do roku ubiegłego. Wynika to z faktu, że grupy przestępcze stosują coraz bardziej wyrafinowane techniki „pralnicze”, które w wielu wypadkach są po prostu niewykrywalne. Poza tym okazuje się, że funkcjonujące w bankach systemy przeciwdziałania pralni charakteryzują się różnym stopniem zaawansowania oraz mają różną skuteczność.

Zgodnie np. z wynikami autorskich badań przeprowadzonych w 2014 roku wśród 15 największych banków w Polsce większość pracowników deklaruje posiadanie wiedzy na temat polityki służącej przeciwdziałaniu pralni. Wydaje się jednak, że tego rodzaju deklaracje należy przyjmować dosyć ostrożnie zwłaszcza, że we wszystkich badanych bankach częstotliwość udziału pracowników w specjalistycznych szkoleniach dotyczących tej problematyki wynosi najczęściej co najwyżej jeden raz w roku. Znamienne jest również, że najczęściej wykorzystywanymi sposobami realizowania polityki przeciwdziałania pralni są rejestr transakcji oraz ich analiza.

Warto przy tym zauważyć, że poziom zaawansowania tej polityki jest w niektórych bankach znacznie wyższy w stosunku do ogólnej sytuacji na rynku bankowym. Na przykład, Citybank zatrudnia ponad 300 pracowników odpowiedzialnych za zgodność procedur wewnętrznych z krajowymi oraz międzynarodowymi regulacjami dotyczącymi przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz stale rewiduje procedury pod kątem ich skuteczności w wykrywaniu nadużyć i przestępstw. Zadania w tym zakresie bank ten realizuje poprzez następujące rozwiązania:

- stałe rewizje i aktualizacje wewnętrznych procedur i regulacji,

- korzystanie z niezależnych opinii audytorów i specjalistów w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy,
- ciągle szkolenie pracowników,
- szczególne zaangażowanie w proces przeciwdziałania praniu pieniędzy pracowników mających bezpośredni kontakt z klientem,
- inwestycje w technologie wspierające monitoring transakcji,
- członkostwo w międzynarodowych organizacjach takich jak Grupa Wolfsberg.

Specjalnie wyszkoleni pracownicy analizują sygnały przekazywane przez system, na podstawie określonych scenariuszy zachowań transakcyjnych. Pracownik analizuje dane na temat transakcji oraz podmiotów dokonujących płatności pod kątem ich nietypowości, czy możliwości powiązania z przestępstwem. Na podstawie zebranych informacji pracownik banku decyduje, czy badana aktywność jest podejrzana, z czym wiąże się konieczność przygotowania odpowiedniego raportu.

Podsumowując, praktyka bankowa potwierdza, że niektóre banki nader aktywnie realizują zadania z zakresu przeciwdziałania praniu. Niestety w wielu tych instytucjach funkcjonujące rozwiązania mają jedynie ogólny wręcz „kosmetyczny” charakter. Trudno zatem spodziewać się pozytywnych efektów takich działań. Problem pralni dotyczy zarówno aktywności instytucji nadzorujących całą politykę mającą na celu przeciwdziałanie procederowi. Wśród najpilniejszych, niezbędnych do rozwiązania problemów należy wyróżnić kilka, wydaje się kluczowych zagadnień.

1. Konieczność podniesienia poziomu współpracy instytucji obowiązanych (głównie banków) z jednostkami wywiadu finansowego. Pracownicy banków nadal podkreślają, że brakuje informacji zwrotnych dotyczących jakości wysyłanych raportów. Trudno jest zatem ulepszać kolejne dokumenty, zaś zagrożenie karami powoduje, że banki często powiadamiają o każdej, nawet wątpliwej aktywności przestępczej, bez szczególnego uzasadnienia podejrzeń.
2. Wskazuje się, że instytucje nadzorcze, głównie GIIF powinny być bardziej aktywne w dostarczaniu informacji na temat aktualnych trendów i metod przestępczości finansowej. Dotyczy to również informacji o przypadkach skutecznego udaremniania przestępstw finansowych.
3. Nadal zauważa się luki w zakresie skutecznych przepisów lub porozumień pomiędzy organami nadzoru a instytucjami finansowymi. Dotyczy to np. identyfikacji klienta, a szczególnie braku obowiązku weryfikacji rachunku bankowego w przypadku wątpliwości, czy klient działa we własnym imieniu.
4. Przeszkody natury prawnej bądź praktycznej, w dostępie władz administracyjnych oraz sądowniczych do informacji dotyczących tożsamości posiadaczy, bądź rzeczywistych właścicieli rachunków oraz informacji na temat odnotowanych transakcji.
5. Nadmierne rozbudowane regulacje w zakresie poufności, dotyczące instytucji finansowych.

6. Nadal raporty z kontroli przeprowadzonych w instytucjach obowiązanych wskazują na niedostateczny poziom realizacji przepisów ustawy, szczególnie w zakresie wykonywania obowiązku rejestracji transakcji, identyfikacji podmiotów uczestniczących w transakcji, typowania transakcji i zawiadomienia o nich.

Skuteczna walka z pralnią nie jest możliwa bez faktycznego zadbania o sprawnie funkcjonujący cały system, w skład którego wchodzi głównie instytucje finansowe oraz nadzorcze. Bez tej współpracy organy ścigania nie będą miały wiele do powiedzenia, zwłaszcza biorąc pod uwagę stały rozwój metod i technik „pralniczych” wykorzystywanych przez zorganizowane grupy przestępcze. Należy przy tym stale mieć na uwadze, że członkiem takiej grupy nie są tylko „pospolici przestępcy”, ale również całe zespoły informatyków, prawników, inżynierów różnych specjalności, itd.

Podsumowanie

Śledząc polską historię walki z pralnią trudno oprzeć się wrażeniu, że jej skuteczność jest coraz wyższa. Wprawdzie statystyki policyjne nie napawają szczególnie optymizmem widać jednak, że ostatnie dziesięć lat istotnie uaktywniło w tym zakresie banki, a także instytucje nadzorujące politykę przeciwdziałania temu procederowi. Podkreśla się mimo to, że nadal występuje szereg niedociągnięć i zaniedbań, m. in. formalnych i organizacyjnych. Bankowcy wskazują często, że koszty wdrażania odpowiednich rozwiązań, w tym informatycznych są niewspółmiernie wyższe, w stosunku do kar, jakie mogą ewentualnie ponosić banki za zaniedbania wobec obowiązujących przepisów. Jak zatem nakłonić sektor bankowy do zdecydowanie większej aktywności w walce z pralnią, zastępującej jedynie pozorne rozwiązania, które często nadal dominują.

W wielu przypadkach w zbyt wąskim stopniu dostrzega się konsekwencje procederu prania pieniędzy w działalności banków. Warto zatem przypomnieć chociażby takie, jak:

- naruszenie stabilności finansowej banku i groźba utraty jego reputacji,
- straty finansowe powodowane przez skorumpowanych pracowników, podejmujących świadomie decyzje niekorzystne dla instytucji,
- spadek zaufania do systemu bankowego, również na arenie międzynarodowej; wiąże się to m. in. z realną groźbą obniżenia aktywności ze strony inwestorów zagranicznych.

Lista realnych zagrożeń jest oczywiście znacznie szersza i obejmuje, poza bankami i rynkiem finansowym praktycznie całą gospodarkę. Przykładowo można chociażby wymienić groźbę naruszania zasad prowadzenia uczciwej konkurencji, przejście kontroli nad niektórymi sektorami gospodarki przez zorganizowane grupy przestępcze, zakłócenie systemu podatkowego i walutowego, czy też wreszcie wzrost poziomu korupcji poprzez korumpowanie pracowników administracji mających wpływ na funkcjonowanie całej gospodarki.

Wydaje się, że funkcjonujące przepisy, w tym o charakterze o międzynarodowym spełniają w zasadzie podstawowe wymogi skutecznej walki z pralnią. Pozostaje „jedynie” problem właściwego ich wdrażania i przestrzegania, co w istotnym stopniu dotyczy instytucji finansowych, głównie banków. Bez aktywnego i rzetelnego działania tych instytucji trudno będzie spodziewać się wymiernych efektów w tym zakresie.

Bibliografia

- FATF, *40 Recommendations*, w: <http://www.fatf-gafi.org>, 18.06.2014.
- Grzywacz J., *Pranie pieniędzy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011.
- <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-17/63924>, Pranie pieniędzy-art.-229.html, aktualne na dzień 18.06.2014
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z 15 lipca 2003r. *w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu*, Dz. U. 2003, nr 153, poz. 1505.
- Ustawa z dnia 12 października 1994r. *o ochronie obrotu gospodarczego oraz zmianie niektórych przepisów prawa karnego*, Dz. U. 1994, nr 126, poz. 615
- Wolfsberg Statement on AML Screening, *Monitoring and Searching 2009*, Grupa Wolfsberg 2009.

THE EFFECTIVENESS OF THE INSTRUMENTS IN POLAND TO COUNTER MONEY LAUNDERING

Summary

The money laundering is involving the organized crime, having the international character today definitely inseparably. Therefore the fight against this practice in one state is unusually difficult and practically impossible what the necessity of functioning of relevant regulation causes on the international arena.

In the article they fixed their attention around solutions opposing the phenomenon of the money laundering, as well as international organizations, participating in the fight against the organized crime.

Key words: laundering money, organized crime, regulations, European Council